

Skjøtselsnotat for Åsen, Valle kommune, Agder fylke

Oppfølging av tradisjonell slåttemark

Alexander Nilsson / Anders Thylén

Skjøtselsnotat for Åsen, Valle kommune, Agder fylke

Forfattere: Alexander Nilsson / Anders Thylén

Publisert: 31.03.2023

Antall sider: 14 sider

Publiseringstype: PDF med aktive lenker

Oppdragsgiver: Valle kommune

Tilgjengelighet: Dokumentet er offentlig tilgjengelig

Rapporten refereres som: Nilsson, A. og Thylén, A. 2023. Skjøtselsnotat for Åsen, Valle kommune, Agder fylke. Biofokus rapport 2023-053. Stiftelsen Biofokus. Oslo.

Forsidebilder: Slåttemark ved Åsen. Foto: Alexander Nilsson

Biofokus rapport 2023–053

ISSN 1504-6370

ISBN 978-82-8449-224-7

Gaustadalléen 21
NO-0349 OSLO
Org.nr: 982 132 924
post@biofokus.no
www.biofokus.no

Forord

Skjøtselsnotat for Åsen i Valle kommune er utarbeidet av Biofokus ved Alexander Nilsson og Anders Thylén på oppdrag fra Valle kommune. Notatet gir faglig forankrede anbefalinger til restaurerings- og skjøtselstiltak innenfor lokaliteten i samsvar med handlingsplanen for Utvalgt naturtype Slåttemark. Lokaliteten har fått lokal verdi (C-verdi) og har dermed ikke status som Utvalgt naturtype. Notatet baserer seg på feltbefaring og intervju med grunneier. Lokaliteten ligger i utvalgt kulturlandskap Flateland-Rygnestad. Det finnes en overordnet forvaltningsplan for hele UKL-området (Svalheim 2009), som ligger til grunn for skjøtselsplanen.

Rapporten er rettet mot den som skal utføre skjøtsel og forvaltningen, og omhandler naturgrunnlaget og dagens drift i området, samt beskrivelsen av konkrete restaurerings- og skjøtselstiltak innenfor lokalitetene.

Som vedlegg finnes en beskrivelse av de verdifulle naturtypene som inngår i drifta. Den genererer i hovedsak informasjon rettet inn mot forvaltning, inkludert søkbare egenskaper for området i Miljødirektoratets naturbase.

Biofokus takker Valle Kommune for godt samarbeid i prosessen med skjøtselsnotatet. Vi takker også grunneier og skjøtselsansvarlig Oddvar Brattveit for faktaopplysninger, god dialog og verdifulle innspill til planen.

Oslo, 31. mars 2022

Alexander Nilsson og Anders Thylén

Bilde fra Åsen. Foto: Alexander Nilsson.

Innhold

1	Innledning.....	5
1.1	Bakgrunn	5
1.2	Naturgrunnlag.....	5
2	Status	6
3	Skjøtselstiltak	7
3.1	Mål for tiltak/restaurering.....	7
3.2	Aktuelle skjøtselstiltak	8
3.3	Oppfølging	8
4	Kilder.....	9
5	Vedlegg	10
Bilder		10
Naturtypelokalitet.....		11

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Biofokus har på oppdrag for Valle kommune kartlagt naturverdier ved Åsen i Valle kommune. Lokaliteten ligger på vei opp mot Rygnestad i Flateland, gårds- og bruksnummer 25/18. Oppdraget er utført som en del av Valle kommunes arbeid med kartlegging og oppfølging av utvalgt kulturlandskap.

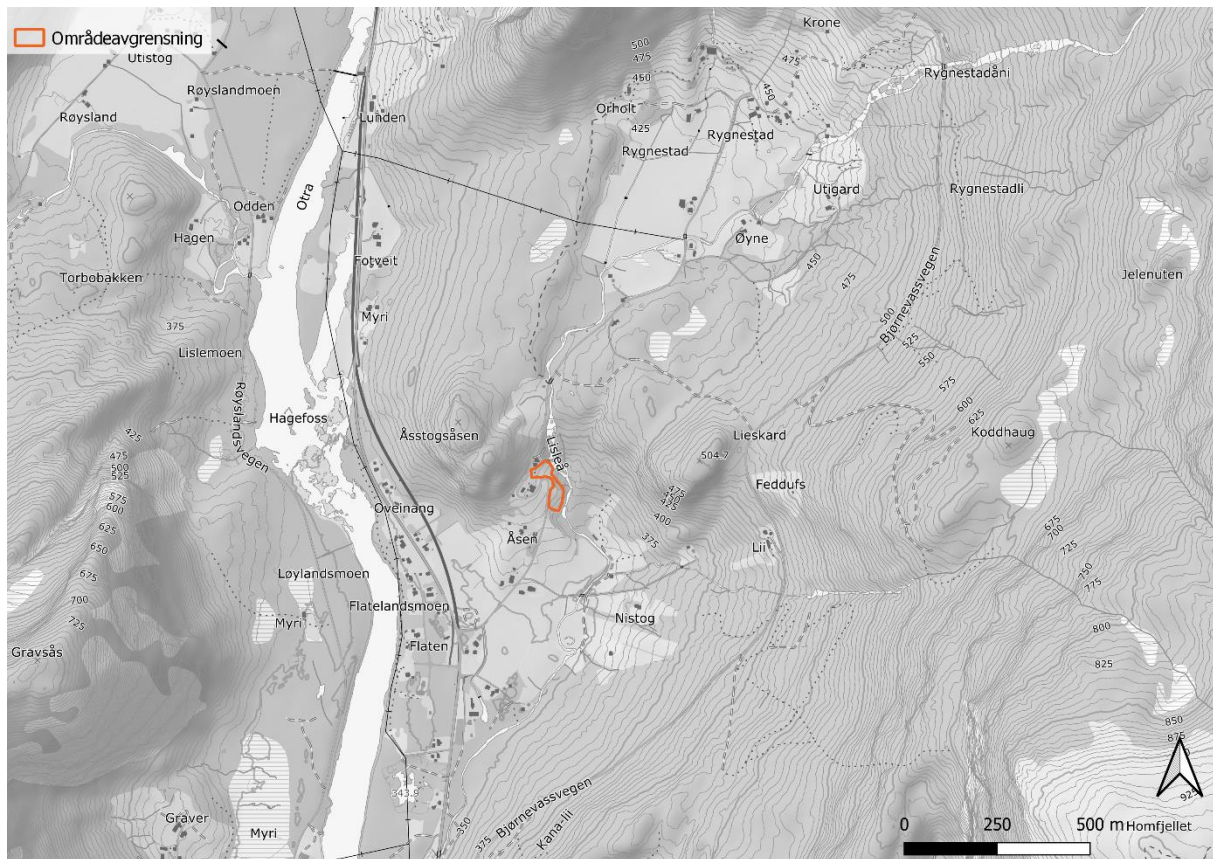
Feltarbeidet i 2022 ble utført i godt vær og gode undersøkelsesforhold den 16. juni. Data fra feltarbeidet er digitalt innsamlet ved hjelp av NiN-App utviklet kartlegging etter Miljødirektoratets instruks basert på NiN2 (heretter omtalt som MI) (Miljødirektoratet 2022a). Lokaliteten er i tillegg vurdert etter DN-Håndbok 13 (Direktoratet for Naturforvaltning 2007) for å se om den kvalifiserer til utvalgt naturtype. En del artsfunn er lagt inn i BioFokus Artsfunnbase (BAB) slik at de vil fremkomme i Artskart.

1.2 Naturgrunnlag

Lokaliteten består av en engteig som ligger i tilknytning til bygningene på garden. Lokaliteten befinner seg i et større kulturlandskap omkranset av skog. Berggrunnen består av granittisk gneis (NGU 2022a), som i utgangspunktet utgjør et fattig grunnlag for vegetasjonen. Jordsmonnet består av breelvavsetninger (NGU 2023b).

Det er registrert slåttemark på lokaliteten fra før, og lokaliteten er ifølge Naturbase (Miljødirektoratet 2023b) gitt B-verdi. Det er heller ingen eldre registreringer i Artskart innenfor det undersøkte området (Artsdatabanken og GBIF Norge 2023).

Lokaliteten har de seinere årene blitt både beita og slått. Beite har foregått fra midten av juni, mens slått har vært gjort i første halvdel av september. Lokaliteten har blitt noe gjødslet tidligere, men dette er snart over 20 år siden.

Figur 1. Det undersøkte området ligger nord i Flatland.

2 Status

Enga i området er i denne omgang registrert som slåttemark med moderat lokalitetskvalitet etter MI. **Den er vurdert å ha lokal verdi (C-verdi) etter DN Håndbok 13. Den oppfyller dermed per i dag ikke forskriftens krav til utvalgt naturtype.** Enga er likevel i en fase av restaurering, og det er sannsynlig at den kan få høyere status i løpet av få år med skjøtsel. Verdi C er en reduksjon sammenlignet med vurderingen i 2009. En justering av hevdten med endret beiter regime, endret slåttetidspunkt og å få inn mer lys vil kunne gjøre at verdien øker igjen.

Etter MI har lokaliteten fått moderat skår på tilstandsvurderingen grunnet at lokaliteten har et visst gjødselpreg. På naturmangfoldvurderingen har lokalitetene fått moderat skår på grunn av antall typiske engarter (habitatspesifikke arter) og størrelse (Figur 2). Beskrivelse etter MI, samt en tilleggsvurdering etter DN Håndbok 13 vises i vedlegg 1.

Slåtteenga består iht. Natur i Norge (NiN) (Bratli et al. 2019) av intermediær eng med svakt preg av gjødsling (T32-C-6). Den kartlagte slåttemarka på Åsen har et areal på 4,3 daa.

Enga bærer preg av tidligere gjødsling, og flere næringskrevende arter som sølvbunke, engsyre og ugrasløvetann dominerer i partier. Samtidig forekommer også en god del arter som er avhengig av lang tids hevd uten stor gjødselpåvirkning, som rød knopp, tiriltunge, tepperot og små engkall. I delene av enga som har en del skygge dominerer de næringskrevende artene i større grad. I skyggepartiene i

kantene av enga forekommer en del einstape. Dette er en uønsket art i enga fordi den ikke beites av dyr, og fordi den skygger ut flere av de typiske slåttemarksartene. Det er også en del daugras i enga, som vitner om at engas produksjon er en del høyere enn det som har vært høsta gjennom beite og slått.

Figur 2. Avgrensninger av slåttemarkene på Åsen etter MI.

3 Skjøtselstiltak

3.1 Mål for tiltak/restaurering

Hovedmål: Restaurere og ivareta et verdifullt kulturlandskap med slåtteeng og tilhørende arts mangfold, gjennom aktiv skjøtsel.

Delmål:

- Øke andelen arter knyttet til ugjødsle semi-naturlig eng slik som rødknapp, småengkall, hårsveve, tepperot og tiriltunge.
- Redusere mengden storvokste gjengroingsarter og nitrofile arter som hundekjeks, sølvbunke og løvetann.
- Tilrettelegge for flere artsgrupper ved å skape flere habitater.

3.2 Aktuelle skjøtselstiltak

Lokaliteten trenger noe restaurering og fortsatt slått for om mulig å øke verdien av slåtte-markene. Slått er viktigste skjøtselstiltak. Det bør også prioriteres å fjerne utskyggende trær i kanten av engene. Beite på høsten etter slått og eventuelt på våren er andre aktuelle tiltak.

Slåtte-mark (4,3 daa):

- Årlig slått, etter at de fleste engplantene har avblomstret, ikke før 15. juli. Slåttetidspunktet vil variere fra år til år ut fra variasjoner i været og vekstsesongen, men det kan tas sikte på slått i første halvdel av august. Slå ikke lavere enn 5 cm (ikke plenkort) for å skåne engplantene. Høyet bakketørkes i 2-3 dager. Vend gjerne høyet 1-2 ganger i løpet av bakketørkeperioden, det kan bidra til å spre frøene. Rak sammen høyet og fjern det fra enga. Rak grundig for at frøene skal komme i kontakt med jorda og for å fjerne eventuell mose. Ved dårlig vær bør vått høy ikke bli liggende så lenge at det går i oppløsning og tilbakefører næring til enga. Raking/riving som danner små sår i vegetasjonsdekket er viktig for at frø av urter skal kunne frø seg effektivt.
- Beite med storfe på høsten og om mulig også på vår/forsommer er anbefalt. Beite kan starte når vegetasjonen er godt i gang, og kan gjerne foregå fra midten av mai til første halvdel av juni. Det bør ikke beites etter 15. juni. Etterbeite ca. en måned etter slåtten for å fjerne ettervekst.
- Gjødning må ikke brukes på enga, men gjødning som kommer fra dyra kan bli liggende.
- Området kan slås med tohjulsslåmaskin, ljà eller ryddesag med blad. Ikke bruk tunge maskiner som kan påføre komprimering av jorda og kjøreskader. Eventuelt kan det brukes traktor med slåmaskin for høyproduksjon. Høyet bør likevel vendes, bruk da høyvender.
- Følg med på antall rødknapp, småengkall, håsveve, tepperot og tiriltunge samt andre krevende engarter. Disse skal ha gode bestander.

Andre tiltak:

- Åpne opp og fjerne trær i kantene av enga, spesielt mot sør og sørvest. Dette vil gi mer lys og varme til enga. Trær bør fjernes gradvis over flere år for å forhindre oppgjødning. Bør gjøres på frossen mark, og kvisting/oppkapping kan ikke foregå på enga, da flis i enga er uønsket.

3.3 Oppfølging

Slåtte-marka bør rekartlegges/revurderes etter ca. 3-4 år, for å vurdere om den kan ha status som utvalgt naturtype (minimum B-verdi). Engene har absolutt kvaliteter som kan videreutvikles med målrettet skjøtsel. Ved rekartlegging må det også undersøkes om tiltakene har hatt god effekt, og om det evt. er behov for å justere tiltakene i planen.

4 Kilder

- Artsdatabanken og GBIF Norge. 2023. Artskart - internettportal for artssøk. <https://artskart.artsdatabanken.no/>
- Bratli, H., Halvorsen, R., Bryn, A., et al. 2019. Beskrivelse av kartleggingsenheter i målestokk 1:5000 etter NiN (2.2.0). Utgave 1, kartleggingsveileder nr 4, Artsdatabanken, Trondheim. https://www.artsdatabanken.no/Files/29653/Beskrivelser_av_kartleggingsenheter_m_lestokk_1_5000.pdf
- Direktoratet for Naturforvaltning. 2007. Kartlegging av naturtyper - verdisetting av biologisk mangfold. DN-håndbok 13. 2. utgave 2006 (oppdatert 2007). DN-håndbok 13. https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/dirnat2/attachment/54/handbok-13-080408_low.pdf
- Miljødirektoratet. 2022a. Kartleggingsinstruks. Kartlegging av terrestriske Naturtyper etter NiN2. Miljødirektoratet veileder M-2209 | 2022. Versjon 24.01.2022.
- Miljødirektoratet. 2023b. Naturbase. <http://kart.naturbase.no/>
- NGU. 2023a. Interaktivt berggrunnskart fra Norges geologiske undersøkelser sin digitale karttjeneste. <https://geo.ngu.no/kart/berggrunn/>
- NGU. 2023b. Interaktivt løsmassekart fra Norges geologiske undersøkelser sin digitale karttjeneste. http://geo.ngu.no/kart/losmasse_mobil/
- Svalheim, E. 2009. Forvaltningsplan for Rygnestad og Flateland, Valle kommune. Skjøtsel av kulturavhengig biomangold for utvalgt kulturlandskap. Bioforsk rapport;4(112) 2009

5 Vedlegg

Bilder

Figur 3. Slåttemark ved Åsen. Foto: Alexander Nilsson.

Figur 4. Fin og jevn slåttemark ved Åsen. Foto: Alexander Nilsson.

Figur 5. Øvre: Trær som skygger for deler av enga. Enkelte av disse kan med fordel fjernes for å slippe til mer lys.
Foto: Alexander Nilsson.

Naturtypelokalitet(er)

Åsen

NiN-ID: NINFP2210082341

Naturtype: D2.1 Slåttemark (ntyp_D02_01)

Kartlagt: 16/06/2022

Nøyaktighet: Meget god (5 - 20m)

Størrelse: 4325 m²

Tilstandsvurdering: Moderat

Naturmangfoldvurdering: Moderat

Samlet lokalitetskvalitet basert på Miljødirektoratets instruks: Moderat lokalitetskvalitet.

Tilstand beskrivelse: Slåtteeeng i aktiv bruk med sen slått. Lokaliteten har et visst gjødselpreg, hvilket er utslagsgivende for at tilstanden trekkes ned til moderat. Det er ikke registrert fremmedarter i lokaliteten.

Naturmangfold beskrivelse: Middels stor slåttemark. Det er registrert to habitatspesifikke arter: rødknapp og tirlunge, ellers en del gjeldkarve og småengkall. Ellers forholdsvis fattig på engarter. Ingen rødlistearter ble registrert og ingen rødlistearter er kjent fra før. Areal er utslagsgivende for moderat naturmangfold.

Verdivurdering basert på DN-Håndbok 13: Etter faktaark for slåttemark fra 2018 oppnår lokaliteten høy vekt på areal (godt over 1 daa) og lav vekt på typevariasjon da enga i liten grad har varierende næringsforhold. Den oppnår lav vekt på tyngdepunkter, da rundt 8 arter er registrert, men hvor disse forekommer relativt fåtallig. Det er ikke registrert rødlistede arter. Den oppnår lav til middels vekt på tilstand og påvirkning da hele lokaliteten er slått de seinere åra og høyet fjerna, men større deler er i overkant næringsrike og bærer preg av å ha vært gjødslet tidligere. Til sist oppnår den middels vekt på landskapsøkologi, da det ligger slåttemark under 1 km fra denne lokaliteten. Samlet sett oppnår lokaliteten verdien lokalt viktig – C, da større deler av enga fortsatt bærer preg av å ha vært gjødslet tidligere. Verdien kan styrkes ytterligere gjennom videre målrettet restaurering. Lokaliteten var før denne revisjonen vurdert til B-verdi, men vi anser gjødselpåvirkning og relativt lite arts mangfold som faktorer som gjør at enga per nå ikke kan vurderes til mer enn C-verdi.

Artsliste

Tabell 1: Artsliste for Åsen basert på feltkartlegging 16.06.2022 og eksport fra Artskart 08.03.2023 (Artsdatabanken og GBIF Norge 2023).

Artsgruppe	Vitenskapelig navn	Norsk navn	Kategori	Seneste funn
Karplanter	<i>Knautia arvensis</i>	Rødknapp*	LC	16.06.2022
Karplanter	<i>Rhinanthus minor</i>	Småengkall*	LC	16.06.2022
Karplanter	<i>Ranunculus acris ssp. acris</i>	Engsoleie	LC	16.06.2022
Karplanter	<i>Pimpinella saxifraga</i>	Gjeldkarve*	LC	16.06.2022
Karplanter		Ugrassløvetann	LC	16.06.2022
Karplanter	<i>Rumex acetosa var. acetosa</i>	Engsyre	LC	16.06.2022
Karplanter	<i>Lotus corniculatus</i>	Tirltunge*	LC	16.06.2022
Karplanter	<i>Festuca rubra</i>	Rødsvingel	LC	16.06.2022
Karplanter	<i>Poa pratensis</i>	Engrapp	LC	16.06.2022
Karplanter	<i>Achillea millefolium</i>	Ryllik	LC	16.06.2022
Karplanter	<i>Deschampsia cespitosa</i>	Sølvbunke	LC	16.06.2022
Karplanter	<i>Trifolium repens</i>	Hvitkløver	LC	16.06.2022
Karplanter	<i>Geranium sylvaticum</i>	Skogstorkenebb	LC	16.06.2022
Karplanter	<i>Viola tricolor</i>	Stemorsblom	LC	16.06.2022
Karplanter	<i>Anthriscus sylvestris</i>	Hundekjeks	LC	16.06.2022
Karplanter	<i>Pilosella officinarum</i>	Hårsveve*	LC	16.06.2022
Karplanter	<i>Veronica officinalis</i>	Legeveronika	LC	16.06.2022
Karplanter	<i>Potentilla erecta</i>	Tepperot*	LC	16.06.2022
Karplanter	<i>Anthoxanthum odoratum</i>	Gulaks*	LC	16.06.2022

Karplanter	<i>Cirsium heterophyllum</i>	Hvitbaldtistel	LC	16.06.2022
Karplanter	<i>Fragaria vesca</i>	Markjordbær	LC	16.06.2022
Karplanter	<i>Rhinanthus minor</i>	Småengkal*	LC	16.06.2022
Karplanter	<i>Luzula multiflora ssp. multiflora</i>	Engfrytle	LC	16.06.2022

Biofokus

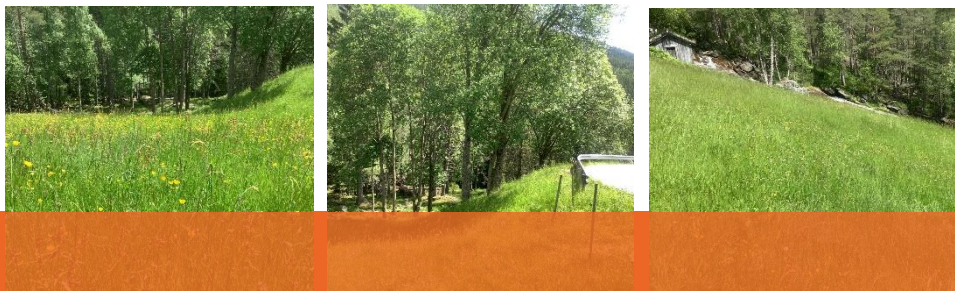
– for et godt kunnskapsgrunnlag

Biofokus er en ideell stiftelse som skal tilrettelegge informasjon om biologisk mangfold for beslutningstakere, samt formidle kunnskap innen fagfeltet bevaringsbiologi. Biofokus ønsker å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur.

En kunnskapsbasert forvaltning forutsetter god dokumentasjon av de arealene som skal forvaltes. Biofokus legger derfor stor vekt på feltarbeid for å sikre oppdaterte og relevante data om botanikk, zoologi, økologi, samt avgrensning og verdisetting av områder.

Høy kompetanse er en forutsetning for å kunne registrere og presentere biologisk mangfold-data på en god måte. Biofokus sine medarbeidere er derfor godt skolert innenfor en rekke artsgrupper og har en bred økologisk forståelse for de ulike naturtypene som de arbeider med, det være seg skog, kulturlandskap eller ferskvann. Digitale verktøy som databaser, GIS og bilde-behandling er viktige redskaper i vårt arbeid for å anskueliggjøre naturverdier på en best mulig måte.

Stiftelsen utgir den digitale rapportserien **Biofokus rapport**.

Biofokus rapport 2023–053
ISSN 1504-6370
ISBN 978-82-8449-224-7

Gaustadalléen 21
NO-0349 OSLO
Org.nr: 982 132 924
post@biofokus.no
biofokus.no